

DARŽOVIŲ RINKA

Ingrida LUKOŠIUTĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus tyrėja, ingrida@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjamos daržovių supirkimo ir mažmeninių kainų tendencijos Lietuvoje, pateikiamas palyginimas su kaimyninių šalių kainomis. Analizuojami užsienio prekybos pokyčiai, daržovių produktų gamybos, kainų ir pardavimo tendencijos.

Per 2009 metų sausio–spalio mėnesius supirkta tiek pat daržovių, kiek prieš metus – daugiausia per penkerius metus. Supirkimo kaina vidutiniškai 25 proc. mažesnė nei prieš metus, ir mažiausia per pastaruosius trejus–penkerius metus. Daugelis 2009 metų derliaus lietuviškų daržovių, išskyrus svogūnus, buvo vienos pigiausių, palyginti su kaimyninėmis šalimis, nors burokėliai ir kopūstai dar pigesni Lenkijos, morkos – Latvijos ūkiuose. Mažmeninės daržovių kainos taip pat vienos mažiausių.

Raktažodžiai: daržovės, supirkimas, vidaus rinka, užsienio prekyba, daržovių produktai.

Įvadas

2005–2009 metais daržovių supirkimas didėjo, o atskirų daržovių rūšių kainos 2009-aisiais sumažėjo iki 2007 ar net 2005 metų lygio. Kainų sumažėjimui įtakos turėjo ne tik sunkmečiu sumažėjusi vartotojų perkamoji galia, bet ir didesnė daržovių, ypač morkų pasiūla – 2009 metais deklaruota 30 proc. daugiau morkų pasėlių negu 2008-aisiais. Svogūnų pasėliai padidėjo 5,5 proc., o kopūstų, nors deklaruota 16 proc. pasėlių mažiau nei prieš metus, augimo sąlygos buvo palankios ir gautas gausus derlius. Be to, 2009 metais mažmeninės sėklų prekybos įmonių pardavimas išaugo apie 3 kartus – Lietuvos gyventojai patys daugiau sėjo ir užsiaugino daugiau daržovių savo reikmėms. Daržovės atpigo daugelyje ES šalių.

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais Lietuvos užsienio prekybos apimtys mažėjo: eksportas – 49 proc., importas – 39 proc., užsienio prekybos balansas neigiamas. Sumažėjus perdirbtų produktų vartojimui, daugelio daržovių produktų gamyba 2009 metais buvo mažiausia per 2007–2009 metus.

Tyrimo objektas – daržovių rinka.

Tyrimo tikslas – nustatyti tendencijas daržovių rinkoje.

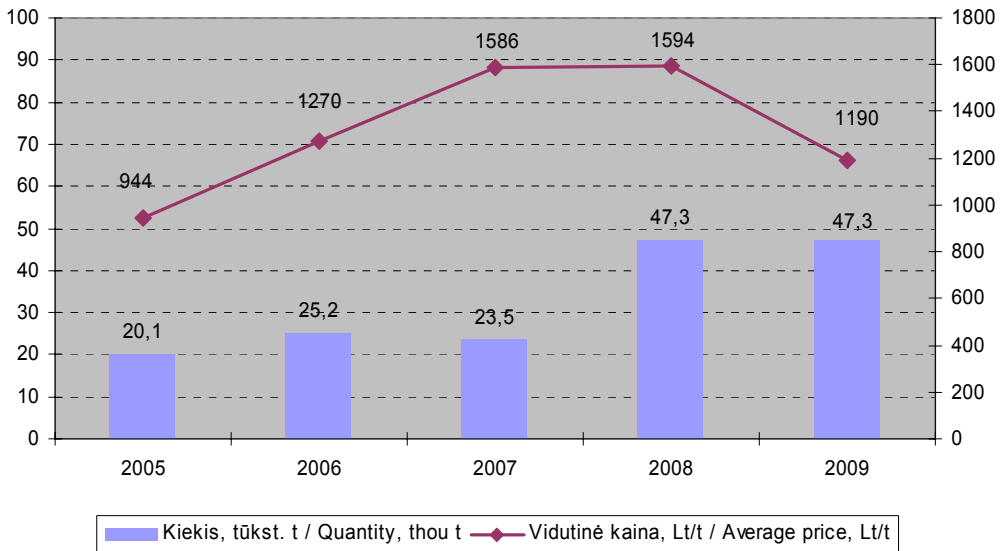
Uždaviniai:

- išanalizuoti daržovių supirkimo tendencijas Lietuvoje;
- pateikti supirkimo ir mažmeninių kainų kitimo Lietuvoje dinamiką;
- palyginti lietuviškų daržovių kainas su kaimyninių šalių;
- išanalizuoti užsienio prekybos daržovėmis pokyčius, daržovių produktų gamybos, kainų ir pardavimo tendencijas.

Analizė atlikta remiantis 2005–2009 metų Statistikos departamento prie LRV, Europos Bendrijos statistikos tarnybos (Eurostato) ir kitų šaltinių duomenimis. Tendencijoms daržovių rinkoje nustatyti panaudoti palyginimo, grafinio modeliavimo, duomenų statistinės analizės metodai. Kainų lygiui įvertinti pasirinktas palyginimo metodas: Lietuvos daržovių supirkimo ir mažmeninės kainos lygintos su kitų šalių kainomis.

Tyrimo rezultatai

Vidaus ir užsienio rinka. Per 2009 metų sausio–spalio mėnesius supirkta tiek pat daržovių kiek prieš metus, ir supirkimas 2008 ir 2009 metais buvo didžiausias per penkerius metus, o supirkimo kaina buvo mažesnė nei 2006–2008 metų laikotarpiu (per metus sumažėjo apie 25 proc.) (1 pav.). 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais kopūstų supirkta 23 proc., svogūnų – 57 proc. daugiau, burokėlių tiek pat, morkų – 29 proc., pomidorų – 19 proc., agurkų – 8 proc. mažiau nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu.

1 pav. Daržovių supirkimas 2005–2009 metų sausio–spalio mėnesiais [9]
Figure 1. Purchase of vegetables in January–October 2005–2009

Daržovių suvartojimas ES sumažėjo. Europos šviežių vaisių ir daržovių importo, eksporto, didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonių asociacijos *Freshfel Europe* duomenimis [2], 2007 metais daržovių suvartojimas, palyginti su 2002–2006 metų vidurkiu, sumažėjo 16,5 proc. Beveik pusėje ES šalių suvartojamų šviežių vaisių ir daržovių per parą kiekis nesiekia rekomenduojamų 400 g, o Lietuvoje suvartojimas vidutiniškai sudaro tik pusę rekomenduojamos normos.

Mažėjant suvartojimui, išryškėjo dar viena tendencija. Ekonomikos sunkmetis lemia, kad vis daugiau ES gyventojų daržovių užsiaugina patys. Prekybos internetu portale „eBay“ 2009 metų pradžioje, palyginti su 2008 metų tuo pačiu laikotarpiu, daržovių sėklų parduota daugiau: Vokietijoje – 40 proc., Jungtinėje Karalystėje – 37 proc., Prancūzijoje – 32 proc., Italijoje – 30 proc. Labiausiai prekyba daržovių sėklomis išaugo Airijoje – 125 proc., Lenkijoje – 103 proc. ir Ispanijoje – 71 proc. Šiais metais ir Lietuvos gyventojai savo reikmėms užsiaugino daugiau daržovių. Lietuvos mažmeninės sėklų prekybos įmonėse daržovių sėklų pardavimas šoktelėjo net iki 3 kartų.

ES naujųjų šalių (ES-10) išauginamų daržovių dalis sudaro 22 proc. visų ES išauginamų daržovių. Naujosiose šalyse narėse daugiausia daržovių išauginama Lenkijoje (5,3–6,0 mln. t), kuri daro

nemažą įtaką kainoms Lietuvos rinkoje. Lenkijos lauko daržininkystėje vyrauja kopūstai, morkos ir svogūnai. Išankstiniais vertinimais, 2009 metais Lenkijoje lauke išaugintų daržovių derlius gali būti apie 4 proc. didesnis nei 2008 metais. Be lauko daržovių, Lenkija palyginti daug išaugina šiltnamių daržovių (apie 800 tūkst. t), ir jų apimtys iš lėto didėja. Čekija, kaip ir Lietuva, išaugina apie 250 tūkst. t, o Slovakija, Slovėnija, Latvija ir Estija – mažiau nei 200 tūkst. t, todėl šios šalys įtakos užsienio rinkoms beveik neturi.

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais Lietuvos užsienio prekybos apimtys mažėjo: eksportas – 48,6 proc., importas – 39 proc. (1 lentelė). 2009 metais daržovių įvežta 20,8 tūkst. t daugiau nei išvežta, užsienio prekybos balansas neigiamas – 15,7 mln. Lt. Visų pagrindinių daržovių užsienio prekybos balansas neigiamas. Labiausiai sumažėjo kopūstų užsienio prekybos apimtys: įvežta 71 proc., o išvežta 79 proc. mažiau kopūstų. Pomidorų eksportas per metus sumažėjo 61 proc., o importas – 40 proc. Morkų ir burokėlių eksportas per metus sumažėjo 57 proc., o importas – 35 proc.

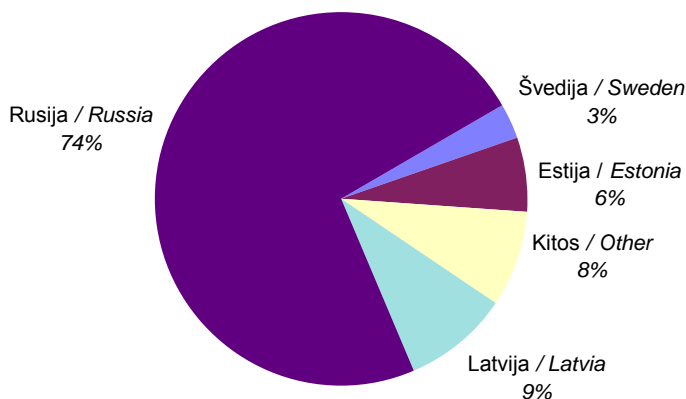
1 lentelė / Table 1

Daržovių eksportas ir importas 2008 ir 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, tūkst. t [10]
Exports and imports of vegetables in January–September 2008 and 2009, thou t

Daržovės / Vegetables	Eksportas / Exports		Importas / Imports	
	2008	2009	2008	2009
Iš viso / Total	183,8	94,5	189,0	115,3
iš jų: / of which:				
pomidorai / tomatoes	39,9	15,7	43,8	26,4
agurkai / cucumber	4,8	3,3	7,2	6,4
svogūnai / onion	7,7	5,2	14,8	11,8
morkos, burokėliai carrot, beetroot	21,0	9,0	20,7	13,5
kopūstai / cabbage	61,6	12,8	57,4	16,6

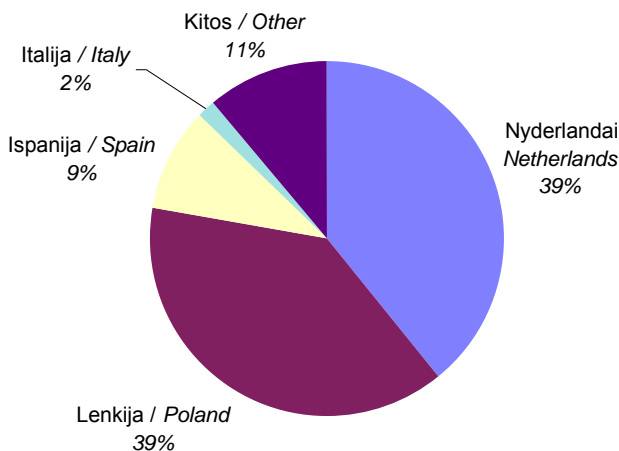
2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, kaip ir 2008-aisiais, pagrindinė daržovių eksporto rinka išliko Rusija, į kurią eksportuota 69 tūkst. t daržovių (20 proc. pomidorų, 15 proc. kopūstų, 11 proc. morkų ir burokėlių (kartu)) – 59 proc. mažiau nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu (2 pav.). Užsienio prekybos srautų į Rusiją sumažėjimui daugiau kaip per pusę 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, įtakos turėjo griežtesni Rusijos nei ES fitosanitariniai reikalavimai kenksmingiems medžiagų (pesticidų, nitratų) likučiams augaliniuose produktuose. Prekybą stabdė ir kitos nuo 2009 metų Rusijoje įsigaliojusios protekcionistinės rinkos apsaugos priemonės. Reikalaujama, kad prekės būtų gabenamos geležinkelio transportu, nors tokia nuostata ir prieštarauja tarptautinės prekybos teisės aktams. Be to, Rusija nori uždrausti sausuma gabenti jūrinius konteinerius. Krovininiams ES šalių automobiliams taikoma nauja rinkliava. Prie Rusijos sienų ir aplink Maskvą didinamas muitinės postų ir pareigūnų skaičius.

Į Latviją eksportuota 8,6 tūkst. t daržovių (23 proc. svogūnų ir česnakų (kartu), 14 proc. morkų ir burokėlių (kartu), po 12 proc. kopūstų ir pomidorų) – 2,5 proc. daugiau nei prieš metus.

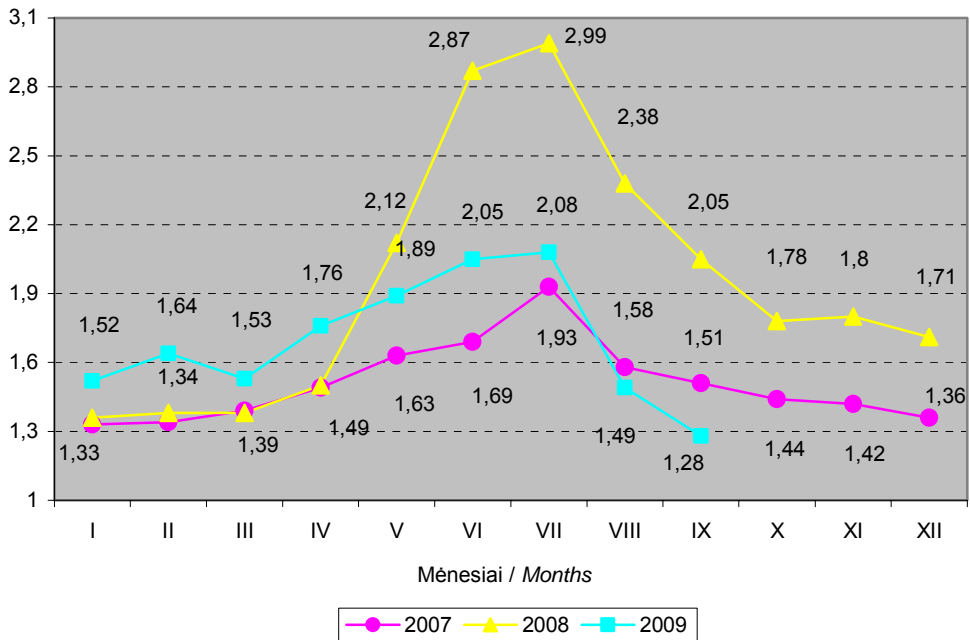
2 pav. Daržovių eksportas 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais [10]
Figure 2. Export of vegetables in January–September 2009

Daugiausia daržovių importuota (3 pav.) iš Nyderlandų – 45,2 tūkst. t (25 proc. pomidorų, po 16 proc. morkų ir burokėlių (kartu), svogūnų ir 8 proc. kopūstų) ir Lenkijos – 44,5 tūkst. t (22 proc. gūžinių kopūstų, 16 proc. pomidorų ir 9 proc. svogūnų). Per metus importas iš Nyderlandų beveik nepakito, o iš Lenkijos sumažėjo 60 proc. (kopūstų, pomidorų, morkų ir burokėlių importas sumažėjo daugiau kaip 70 proc.). Iš Ispanijos importas 21 proc. mažesnis – įvežta 10,9 tūkst. t (66 proc. pomidorų, 16 proc. agurkų).

3 pav. Daržovių importas 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais [10]
Figure 3. Import of vegetables in January–September 2009

Morkos. Per 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesius morkų supirkta 4,8 tūkst. t – 29 proc. mažiau nei prieš metus. 2009 metų birželį, nors rinkoje naujojo derliaus morkų pasiūla dar buvo nedidelė, jos supirktos 45 proc. pigiau, o išbėgėjant naujojo derliaus prekybai, III ketvirtį supirkimo kainos buvo apie 30 proc., o mažmeninės – 35 proc. mažesnės nei prieš metus ir mažiausios per pastaruosius ketverius metus (4 pav.). Kainų kritimui įtakos turėjo ne tik sunkmečiu sumažėjusi vartotojų perkamoji galia, bet ir didesnis morkų pasėlių plotas bei derlius. Lietuvos augintojai padidino morkų pasėlių plotus – deklaruota 30 proc. daugiau morkų pasėlių negu 2008-aisiais. Lietuvos daržovių augintojų asociacijos duomenimis, jos nariai morkų pasėlius padidino 21 proc., ir daugelis prekinės produkcijos augintojų užaugino rekordinį morkų derlių – iki 100 t/ha, o tokį gausų derlių sunku realizuoti dėl vartojimo sumažėjimo ir didelės šios produkcijos pasiūlos Lenkijoje.

4 pav. Vidutinės morkų kainos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [5]
Figure 4. Average retail price of carrots in Lithuanian supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais Lietuvos turguose morkos buvo apie 12 proc. pigesnės nei parduotuvėse. Jų kaina turguje liepą–spalį buvo apie 23 proc. mažesnė nei 2008-ųjų atitinkamu laikotarpiu.

Morkų kainos dėl didesnio derliaus mažos visoje Europoje. Visus 2008–2009 prekybos metus daugelyje Europos šalių morkų pasiūla nebuvo per didelė, kainos – gana aukštos, tačiau nuo naujojo derliaus pradžios birželio mėnesį morkų pasiūla didesnė nei paklausa, o kainos kiekvieną savaitę mažėjo. Daugiausia ES morkų išauginančioje Lenkijoje, išankstiniais Eurostato duomenimis, 2009 metais numatomas apie 898 tūkst. t morkų derlius, t. y. 10 proc. didesnis nei 2008 metais. Nors Lenkija išauginą daug morkų, eksporto apimtys palyginti nedidelės, didžioji morkų derliaus dalis

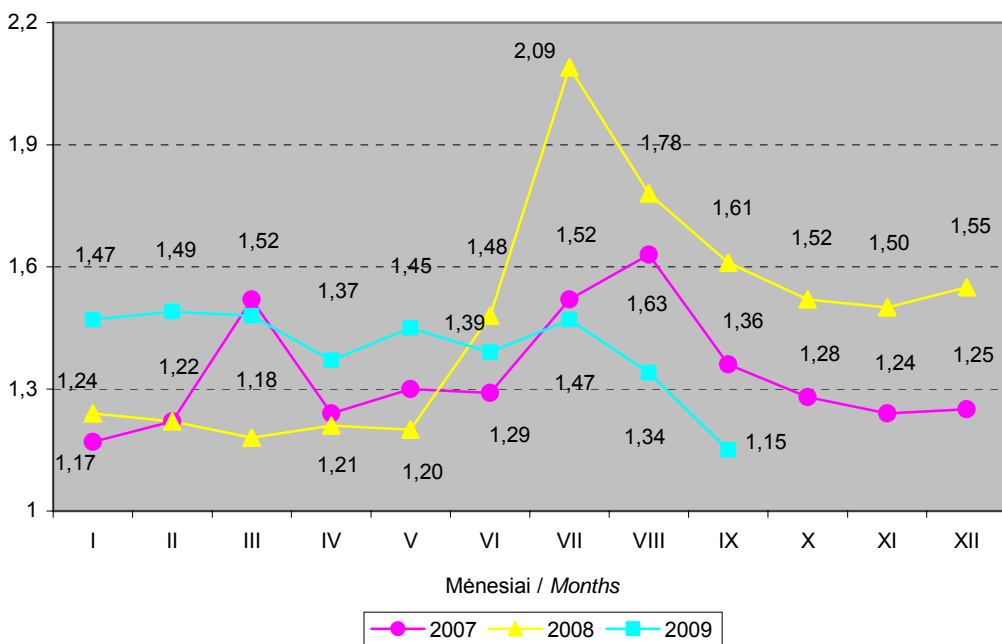
suvartojama vidaus rinkoje. Eurostato duomenimis, 2008 metais morkų eksportas siekė 40 tūkst. t, iš jų į Lietuvą importuota 10,4 tūkst. t – 44 proc. viso Lietuvos morkų importo. Lietuvai toks kiekis gana didelis – 18 proc. morkų derliaus. Vokietijoje, vienoje iš daugiausia morkų ES išauginančioje šalyje, išankstiniais duomenimis morkų derlius 4 proc. didesnis, siekia 570 tūkst. t. Prekybos įmonės, esant didelei morkų pasiūlai visoje Europoje, gali rinktis, kur pigiau jų nusipirkti.

2009 metų rugsėjį Lietuvos prekyniuose ūkiuose morkos buvo 29 proc. brangesnės nei Latvijoje, tačiau 12 proc. pigesnės nei Lenkijoje, 47 proc. – nei Rusijoje (2 lentelė).

Vilniuje 2009 metų rugsėjo mėnesį naujojo derliaus fasuotos morkos 26 proc., o nefasuotos – 44 proc. pigesnės nei prieš metus. Vilniaus prekybos centruose morkos buvo vienos pigesnių, palyginti su kainomis kitose šalyse: Helsinkyje ir Amsterdame šios daržovės 2,4 karto brangesnės, tačiau Varšuvoje ir Taline 20 proc. pigesnės nei Lietuvos sostinėje (3 lentelė).

Burokėlių supirkimo kaina 2009 metais iki gegužės kito nežymiai ir buvo apie 11 proc. didesnė, o gegužę–rugsėjį – vidutiniškai 33 proc. mažesnė nei prieš metus ir mažiausia per pastaruosius ketverius metus.

Burokėlių mažmeninė kaina 2009 metais sausio–gegužės mėnesiais buvo apie 20 proc. didesnė nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu ir didžiausia per pastaruosius penkerius metus, o liepą–rugsėjį – apie 28 proc. mažesnė (5 pav.) – mažiausia per ketverius metus.

5 pav. Vidutinės burokėlių kainos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [8]
 Figure 5. Average retail price of beetroot in Lithuanian supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais turguose burokėliai buvo apie 11 proc. pigesni nei pardavėse. Jų kaina turguje sausio–birželio mėnesiais 17 proc. didesnė, o liepą–rugsėjį – 11 proc. mažesnė nei 2008-aisiais atitinkamu laikotarpiu.

ŽŪMPRIS duomenimis, per metus burokėliai atpigo daugelyje šalių, tačiau rugsėjo mėnesį jų kaina Lietuvos prekiniuose ūkiuose buvo viena mažiausių, palyginti su kaimyninėmis šalimis, tokia pat kaip Lenkijoje (2 lentelė).

2 lentelė / Table 2

Vidutinės morkų, burokėlių ir kopūstų pardavimo kainos Lietuvos ir kai kurių užsienio šalių ūkiuose 2008 ir 2009 metų rugsėjo mėnesį, Lt/kg [7]

Average farm prices of carrot, beetroot and cabbage in Lithuania and selected foreign countries in September 2008 and 2009, Lt/kg

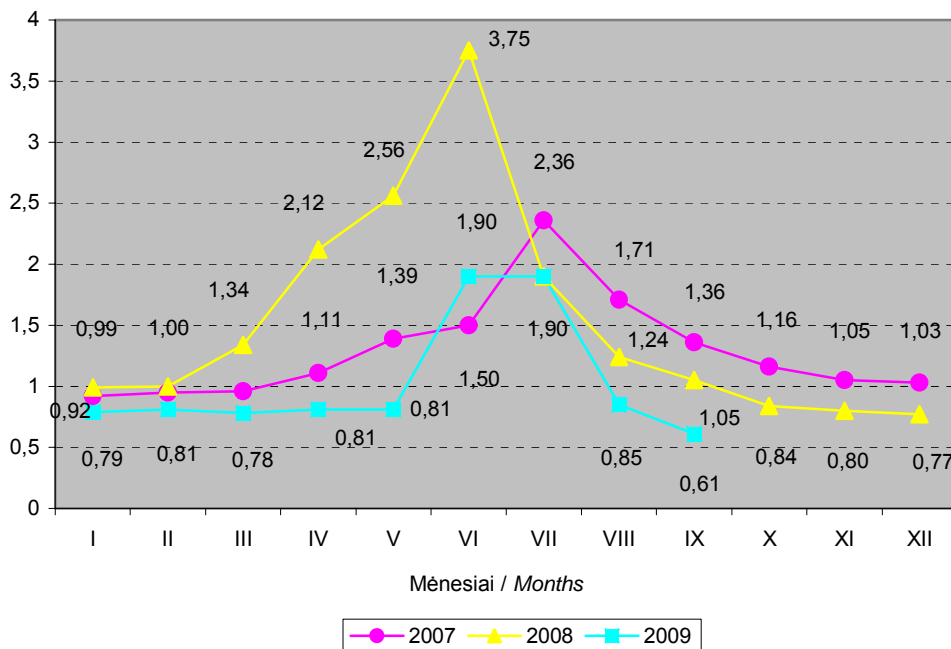
Metai / Year	Lietuva <i>Lithuania</i>	Latvija <i>Latvia</i>	Estija <i>Estonia</i>	Lenkija <i>Poland</i>	Rusija <i>Russia</i>
Morkos / Carrot					
2009	0,53	0,41	0,55	0,60	1,00
2008	0,86	0,56	1,15	0,60	1,21
Pokytis Change, %	-38	-27	-52	0	-17
Burokėliai / Beetroot					
2009	0,42	0,51	0,57	0,42	0,87
2008	0,51	0,72	1,12	0,44	1,05
Pokytis Change, %	-18	-29	-49	-5	-17
Kopūstai / Cabbage					
2009	0,30	0,50	0,26	0,28	0,68
2008	0,40	0,60	0,69	0,22	0,70
Pokytis Change, %	-25	-17	-62	27	-3

Per 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesius, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, morkų ir burokėlių importas buvo 35 proc., o eksportas – 57 proc. mažesni. Įvežta 1,5 karto (4,4 tūkst. t) daugiau nei išvežta. Labiausiai importas sumažėjo dėl 73 proc. mažesnio importo iš Lenkijos (išvežta 6,8 tūkst. t mažiau morkų ir burokėlių), iš kurios importuota 18,5 proc. morkų ir burokėlių. Importui iš Nyderlandų padidėjus 2 proc., 2009-ųjų sausį–rugsėjį jis sudarė 55 proc. Į pagrindinę rinką, Rusiją, eksportas sumažėjo 2,7 karto (išvežta 12 tūkst. t mažiau).

Baltagūžiai kopūstai. 2009 metais Lietuvos lauko daržovių augintojai deklaravo 16 proc. mažesnę kopūstų plotą. Lietuvos daržovių augintojų asociacijos duomenimis, jos narių kopūstų plotas sumažėjo 5 proc. Tačiau baltagūžiai kopūstai gerai augo, jų gūžių nepuolė kenkėjai, todėl gautas geras derlius.

2009 metų sausį–vasarį kopūstai buvo superkami pigiausiai per pastaruosius ketverius, o vėlesniais mėnesiais – per penkerius metus. Dėl stiprios konkurencijos su lenkiškais kopūstais, padidėjusio derliaus ir sumažėjusios paklausos naujojo derliaus vidutinė baltagūžių kopūstų pardavimo kaina liepą–rugsėjį buvo apie 40 proc. mažesnė nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu. Nesulaukę pavyėjimo rinkoje, dalį ankstyvųjų kopūstų augintojai suvežė į saugyklas, o dalį aparė, nes žemos kainos nepadengė auginimo, derliaus nuėmimo ir paruošimo prekybai išlaidų. Rugsjūtį–rugsėjį Lietuvos prekiniuose daržininkystės ūkiuose produkcijos prekyba vyko gana vangiai ir suaktyvėdavo tik prekybos tinklų vykdomų nuolaidų metu.

Mažmeninė kopūstų kaina 2009 metų sausį–rugsėjį buvo apie 42 proc. mažesnė nei prieš metus, iki birželio mažiausia per ketverius metus, o rugsjūtį–rugsėjį – per penkerius (6 pav.).

6 pav. Vidutinės kopūstų kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [5; 8]
Figure 6. Average retail price of cabbage in Lithuanian supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

2009 metais iki gegužės kopūstai turguose buvo 5 proc. pigesni, o gegužę – 16 proc., birželį–rugsjūtį – 8 proc. brangesni nei parduotuvėse. Per metus turguose kopūstai atpigo 27 proc.

Nors kopūstai pigo daugelyje kaimyninių šalių, lietuviškų kopūstų kaina rugsėjo mėnesį buvo viena mažiausių (2 lentelė), tačiau jie 7 proc. brangesni už lenkiškus ir 15 proc. – už šiemet ypač pigius latviškus kopūstus.

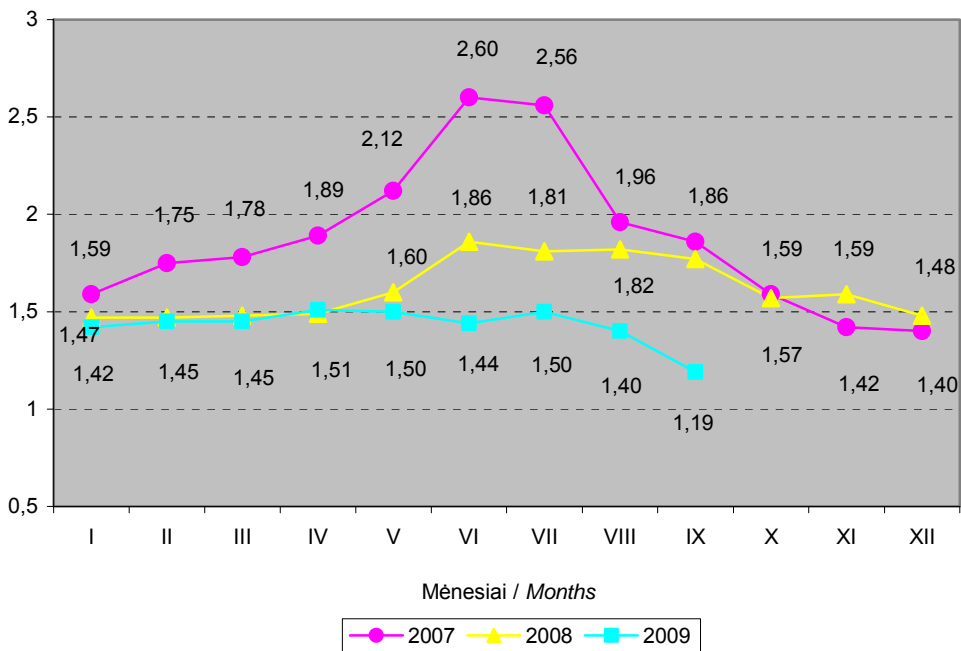
2009 metais gerai užderėjus kopūstams, visoje Europoje, neaplenkiant Lietuvos, mažėjo jų kainos. Tačiau situacija rinkoje turėtų keistis, nes Lenkijoje kopūstų paklausa yra didesnė už pasiūlą, ir jų kainos šiuo laikotarpiu abiejose šalyse panašios. Lenkijoje nepalankios orų sąlygos suvėlino vėlyvųjų kopūstų derlių, ir remiantis prognozėmis, 2009 metų Lenkijos kopūstų derliaus gali neužtekti vidaus rinkos ir eksportuotojų poreikiams. Todėl dėl nepakankamos pasiūlos Lenkijos vidaus

rinkoje baltagūžiai kopūstai rugpjūtį–rugsėį brango, ir rugsėį kainos jau buvo aukštesnės už pernykštes. Kopūstai brango ir spalio mėnesį. Todėl tikėtina, kad tokia situacija turėtų lemti kopūstų kainų didėjimą ir Lietuvoje.

2009 metų rugsėjo mėnesį kopūstai Vilniuje buvo parduodami 53 proc. pigiau nei prieš metus ir buvo vieni pigiausių, palyginti su kainomis kitų šalių sostinėse (3 lentelė).

Dėl 4,8 karto mažesnio importo iš Lenkijos ir 5,9 karto sumažėjusio eksporto į Rusiją 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais kopūstų importas buvo mažesnis 3,4 karto, o eksportas – 4,8 karto, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu. Kopūstų eksportuota 48,8 tūkst. t mažiau, o įsivežta 3,9 tūkst. t daugiau nei išvežta, užsienio prekybos balansas neigiamas – 6 mln. Lt, vidutinė eksportuotų kopūstų kaina – 2 proc. didesnė nei importuotų (1,62 Lt/kg). 59,6 proc. šių daržovių įsivežta iš Lenkijos (po 1,11 Lt/kg). Pagrindinei lietuviškų kopūstų užsienio rinkai – Rusijai teko 80 proc. kopūstų eksporto (kopūstų kaina 1,74 Lt/kg).

Svogūnai. 2009 metais augintojai padidino svogūnų plotą (deklaruota 5,5 proc. daugiau). 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais svogūnų supirkimo kaina, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, buvo apie 18 proc. mažesnė. Kaina mažmeninės prekybos centruose iki birželio buvo apie 2 proc. mažesnė, o nuo birželio svogūnai pigo ir buvo vidutiniškai 21 proc. pigesni nei prieš metus (7 pav.). Ir supirkimo, ir mažmeninė kainos nuo birželio mažiausios per pastaruosius ketverius metus.

7 pav. Vidutinės svogūnų kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [5; 8]

Figure 7. Average retail price of onion in Lithuanian supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

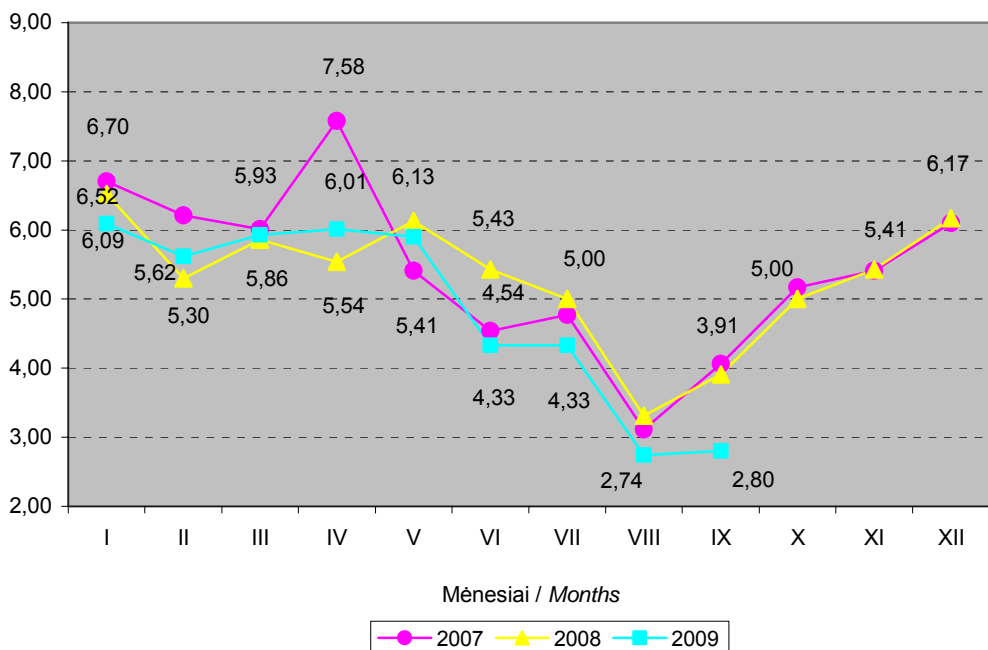
Turguose 2009 metų sausio–liepos mėnesiais svogūnų kaina pakito nežymiai, tik rugpjūtį–rugsėį buvo 17 proc. mažesnė nei prieš metus ir 4 proc. didesnė nei parduotuvėse.

Svogūnai pigo ir Lietuvoje, ir kaimyninėse šalyse (2 lentelė). Lietuvoje rugsėjo mėnesį prekybiniuose ūkiuose svogūnai buvo 4 proc. brangesni nei Lenkijoje, 8 proc. – nei Latvijoje, tačiau 31 proc. pigesni nei Rusijoje. Klimato sąlygos buvo palankios svogūnų auginimui, jų derlingumas didesnis daugelyje ES šalių, tačiau kai kurios šalys skelbia sumažinusios pasėlių plotus, todėl laukiama kainų padidėjimo.

Mažmeninė svogūnų kaina rugsėjo mėnesį Vilniuje 22 proc. mažesnė nei prieš metus. Vilniuje svogūnų kaina tokia pat kaip Varšuvoje ir 18 proc. didesnė nei Taline, 5 proc. – nei Rygoje, o daugelyje kitų šalių sostinių svogūnai daug brangesni (3 lentelė).

Svogūnų ir česnakų eksportas mažesnis nei prieš metus 32,2 proc., o importas – 19,8 proc. Per 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesius jų įsivežta 2,3 karto (6,7 tūkst. t) daugiau nei išvežta. Užsienio prekybos balansas neigiamas – 8,5 mln. Lt. 63 proc. svogūnų ir česnakų importuota iš Nyderlandų (importas iš jos per metus sumažėjo 5 proc.), 33 proc. – iš Lenkijos (importuota 38 proc. mažiau). 41 proc. eksporto teko Rusijai, į kurią išvežta 2,4 karto mažiau, 38 proc. – Latvijai, į kurią eksportas 322 t didesnis nei prieš metus. Eksportas į Estiją sudarė 20 proc., eksportuota 427 t daugiau nei prieš metus.

Pomidorai. Pomidorai buvo superkami tik nuo gegužės, ir 2009 metų gegužė–rugpjūtį dėl saulėtų orų kainos mažėjo, ir buvo apie 22 proc. mažesnės, o mažmeninės kainos gegužė – 4 proc., birželį–rugsėį – 17 proc. mažesnės nei 2008-aisiais tuo pačiu metu (8 pav.). Ir supirkimo, ir mažmeninės kainos nuo birželio buvo mažiausios per pastaruosius ketverius metus.

8 pav. Vidutinės pomidorų kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [8]
 Figure 8. Average retail price of tomatoes in Lithuanian supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

Baigiantis auginimo sezonui, rugsėjį beveik kas savaitę didėjo šiltnamių pomidorų kainos, tačiau buvo apie 27 proc. mažesnės nei prieš metus.

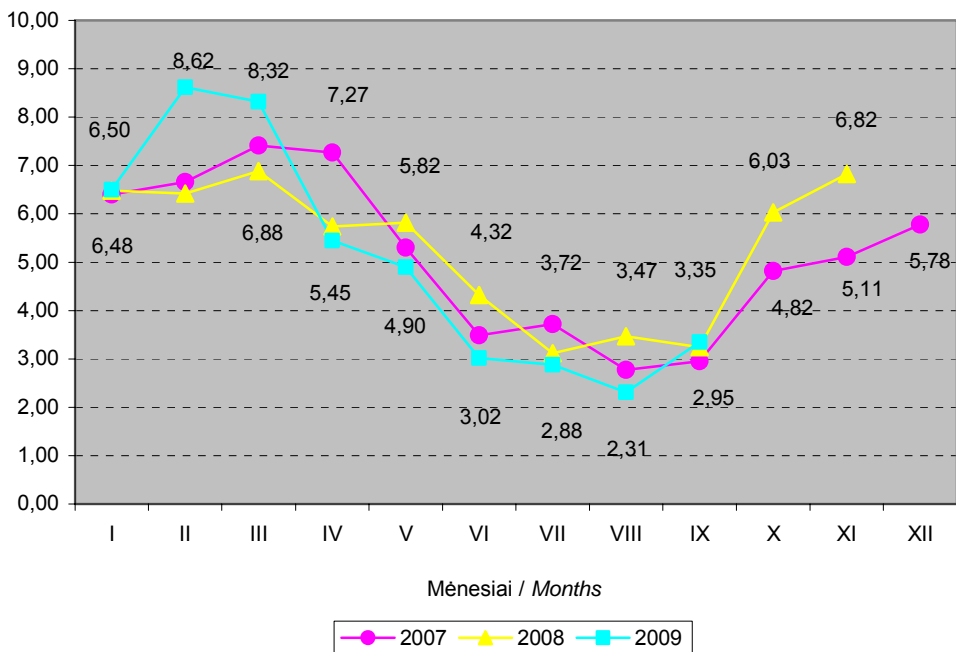
Pomidorai sausio–rugsėjo mėnesiais turguose buvo apie 10 proc. pigesni nei parduotuvėse, ir jie kainavo 5 proc. mažiau nei prieš metus.

Mažmeninė vietinių pomidorų kaina Vilniuje, palyginti su kainomis kitų šalių sostinėse, viena mažiausių (3 lentelė), Helsinkyje pomidorai – net 2,9 karto, Stokholme – 2,4 karto, Berlyne – 2,2 karto brangesni nei Vilniuje.

2009 metų sausį–rugsėjį pomidorų įsivežta 1,7 karto, arba 10,7 tūkst. t, daugiau nei išvežta. Lietuvos rinkoje dominuoja olandiški (43 proc. importo), ispaniški ir lenkiški (po 27 proc. importo) pomidorai. Per metus importui iš Lenkijos ir Ispanijos sumažėjus atitinkamai 72 ir 34 proc., o iš Nyderlandų padidėjus 55 proc., iš viso importas sumažėjo 40 proc. Į Rusiją eksportuota 87,6 proc. pomidorų, rugsėjį – po 1,99 Lt/kg.

Agurkai. 2009 metais agurkai pradėti supirkti nuo kovo mėnesio. Kovą–rugpjūtį vidutiniškai apie 17 proc. mažesnėmis kainomis nei prieš metus, liepos pabaigoje, prasidėjus lauko agurkų derliui, kainos dar labiau mažėjo ir rugsėjį buvo net 59 proc. mažesnės nei prieš metus – mažiausios per pastaruosius trejus metus.

2009 metais I ketvirtį agurkų mažmeninė kaina buvo apie 27 proc. didesnė, o vėlesniais mėnesiais iki rugsėjo pigo, ir minėtos daržovės buvo apie 22 proc. pigesnės nei prieš metus ir pigiausios per pastaruosius trejus metus, o rugsėjį, baigiantis auginimo sezonui, per mėnesį pabrango 45 proc. ir buvo brangiausi per pastaruosius ketverius metus (9 pav.).

9 pav. Vidutinės agurkų kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [8]
 Figure 9. Average retail price of cucumbers in Lithuanian supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

Agurkai 2009 metais turguose buvo vidutiniškai 11 proc. pigesni nei parduotuvėse: iki gegužės – brangesni, o gegužę–liepą – 20 proc., rugpjūtį – 4 proc. pigesni nei prieš metus.

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais agurkų eksportas buvo 32 proc. mažesnis (į pagrindinę rinką – Rusiją sumažėjo 2,1 karto), importas – 10 proc. mažesnis (iš Nyderlandų – 37 proc., arba 832 t mažiau) nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu. Agurkų įsivežta 1,9 karto, arba 3,1 tūkst. t, daugiau nei išvežta. Daugiausia šių daržovių importuota iš Lenkijos (34 proc., po 2,22 Lt/kg), Ispanijos (27 proc., 4,66 Lt/kg), Nyderlandų (22 proc., 3,81 Lt/kg). Po 35 proc. išvežta į Latviją (po 2,59 Lt/kg) ir Rusiją (po 4,00 Lt/kg), 25 proc. – į Estiją (po 2,95 Lt/kg).

3 lentelė / Table 3

Daržovių mažmeninės kainos kai kurių ES valstybių sostinėse 2009 metų birželio mėnesį, Lt/kg [7]
Retail prices of vegetables in the capital cities of selected EU countries in June 2009, Lt/kg

Daržovės Vegetables	Vilnius	Talinas	Ryga	Varšuva	Praha	Bratislava	Helsinkis	Budapeštas	Berlynas	Amsterdamas	Stokholmas
Morkos / Carrot	1,32	1,05	1,57	1,02	1,84	1,82	3,21	2,23	2,96	3,19	2,19
Kopūstai / Cabbage	0,57	0,53	0,79	0,95	0,93	1,03	2,11	1,41	2,84	4,95	2,35
Svogūnai / Onion	1,29	1,09	1,23	1,29	1,30	1,78	3,60	2,43	3,76	2,38	4,39
Pomidorai Tomatoes	2,79	4,69	-	2,99	3,69	4,28	8,09	2,69	6,18	5,00	6,77

Daržovių produktai. 2009 metais daugelio daržovių produktų gamyba buvo mažiausia per 2007–2009 metus. Tai lėmė daugelio iš jų kainų padidėjimas ir vartojimo sumažėjimas. Tik džiovintų svogūnų gamyba 2006–2009 metais sparčiai didėjo – išaugo 4,8 karto (4 lentelė). Šios produkcijos pardavimas didėjo, nepaisant 22 proc. šoktelėjusių kainų.

Raugintų kopūstų gamyba orientuota į vidaus rinką – joje parduodama apie 94 proc. produkcijos. Raugintų kopūstų gamyba 2006–2008 metais sparčiai didėjo, o 2009-aisiais sumažėjo (pagaminta 44 proc. mažiau nei 2008 m.). Nors kainos 24 proc. mažesnės nei prieš metus – mažiausios per 2006–2009 metų laikotarpį, vartojimas vidaus rinkoje mažėjo.

2006–2009 metais gaminių iš pomidorų gamyba mažėjo. 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais pomidorų sulčių gamyba buvo mažiausia per 2006–2009 metų laikotarpį, pagaminta 33 proc. mažiau nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu. 2009 metais kaina buvo 2006-ųjų lygio, tačiau per metus padidėjo 11 proc. Nekoncentruotų pomidorų tyrių ir pastų kainoms kylant, gamyba ir pardavimas mažėjo, ypač 2009-aisiais, kainai per metus pakilus 1,5 karto. Nors pomidorų kečupo kainai padidėjus 7 proc., pardavimas per metus išaugo 3,5 proc., nuo 2006-ųjų matoma gamybos ir vartojimo mažėjimo, o kainų – didėjimo tendencija.

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais sušaldytų daržovių ir jų mišinių gamyba mažiausia per 2007–2009 metų laikotarpį, tačiau pagaminta 3 proc. daugiau nei per tą patį 2006-ųjų laikotarpį. Kainos kasmet kilo – per 2006–2009 metus išaugo 36 proc.

Daržovių produktų gamyba 2006–2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais [3]
Production of vegetable products in January–September 2006–2009

Produktai / Products	2006	2007	2008	2009	2009, palyginti su 2006, %
Pomidorų sultys, tūkst. l / <i>Tomato juice, thou. l</i>	3726,3	3679,7	3913,0	2633,5	71
Pomidorų kečupas ir kiti pomidorų padažai, tūkst. t <i>Tomato ketchup and other tomato sauces, thou. t</i>	11,1	9,4	8,3	8,6	78
Nekoncentruotos pomidorų tyrės ir pastos, t <i>Tomato sauces and pastes non concentrated, t</i>	37,6	33,0	25,8	9,6	26
Rauginti kopūstai, t / <i>Cabbages preserved, t</i>	442,2	692,9	980,5	553,7	125
Užšaldytos daržovės ir jų mišiniai, t <i>Vegetables and mixtures, frozen, t</i>	337,1	475,6	384,3	346,5	103
Džiovininti svogūnai, t / <i>Dried onions, t</i>	86,9	181,6	394,9	414,9	477

Išvados

Morkų, burokėlių, kopūstų kainos III ketvirtį buvo apie 30 proc., pomidorų, svogūnų ir agurkų – iki 20 proc. mažesnės nei prieš metus. Daržovių kainos mažiausios per pastaruosius trejus–penkerius metus. Kainų kritimui įtakos turėjo ne tik sunkmečiu sumažėjusi vartotojų perkamoji galia, bet ir didesnis derlius. Be to, Lietuvos gyventojai patys užsiaugino daugiau daržovių savo reikmėms.

Lietuvos ūkiuose daugelis pagrindinių daržovių, išskyrus svogūnus, 2009 metų rugsėjo mėnesį buvo vienos pigiausių, nors burokėliai ir kopūstai dar pigesni Lenkijos ir Estijos, morkos – Latvijos ūkiuose. Mažmeninės kainos taip pat vienos mažiausių, palyginti su kaimyninėmis šalimis.

2009 metais daugelio daržovių produktų gamyba buvo mažiausia per 2007–2009 metus. Tam įtakos turėjo daugelio iš jų kainų padidėjimas ir vartojimo sumažėjimas. Tik džiovintų svogūnų gamyba 2006–2009 metais išaugo 4,8 karto. Šios produkcijos pardavimas didėjo, nepaisant 22 proc. pakilusių kainų.

Literatūra

1. *Ceny w gospodarce narodowej*. Informacje i opracowania statyczne [interaktyvus]. Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2009 [žiūrėta 2009 m. rugsėjo 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.pl/gus/ceny_handel_PLK_HTML.htm>. ISSN 1732-6508.
2. *Ceny w gospodarce narodowej*. Październik 2009 r. – Informacje i opracowania statyczne. 76 p. ISSN 1732-6508.
3. *Freshfel Consumption Monitor* [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.freshfel.org/site/fpm.asp>>
4. *Gaminių gamyba*. Statistikos departamento prie LRV išankstiniai duomenys.
5. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida*. Nr. 1–12. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2005–2009. ISSN 1392-2874.

6. *Pagrindinių maisto produktų ir degalų mažmeninės kainos* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, [žiūrėta 2009 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
7. *Rynek owocow i warzyw. Stan i perspektywy. Czerwiec 2009.* Warszawa: Instytut ekonomiki rolnictwa i gospodarki zywnosciowej – panstwowy institut Badawczy. 2009, 44 p. ISSN 1231-2762.
8. *Bulvių ir daržovių vidutinės pardavimo kainos Lietuvos prekinuose ūkiuose* [interaktyvus]. Vilnius: VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, [žiūrėta 2009 m. lapkričio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
9. *Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų turguose/parduotuvėse ataskaita.* Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacija [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zur.lt/index.php?2024132273>>.
10. *Žemės ūkio produkcijos supirkimas.* Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV.
11. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.*

THE VEGETABLE MARKET

Summary

The article presents the analysis of purchase and retail prices of vegetables in Lithuania and the results of price comparison with neighbour countries. The changes in foreign trade of vegetables as well as the tendencies of production, prices and sales of vegetable products are analysed.

The amounts of vegetables purchased in January–September 2009 were almost the same as in the corresponding period of the previous year, i.e. the maximum quantities during the last five years. The purchase price on average was by nearly 25% lower than in 2008. The prices of basic vegetables were the lowest during the last three–five years. In September 2009 the majority of basic vegetables, except onion, were among the cheapest in comparison with neighbour countries. Only beetroot and cabbage were cheaper in Polish farms, carrots – in Latvian farms. The retail prices of vegetables in Lithuania were among the lowest as well.

Keywords: vegetables, purchase, domestic market, foreign trade, vegetable products.